

Uitdagingen en ambitie regio Groningen-Assen

Regio Groningen-Assen | Jester Strategy | September 2020

Inhoud

1. De economische uitvoeringsagenda
2. Het verhaal van de regio
3. De uitdagingen van de regio

Bijlagen

- A. Businessmodel
- B. Validatie uitdagingen en ambitie

Het verhaal van de regio

De regio Groningen-Assen in 2020

De economische en ruimte vraagstukken van vandaag stoppen niet bij de gemeente- of provinciegrenzen. Daar werken binnen de regio Groningen-Assen de provincies Drenthe en Groningen en de gemeenten Assen, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Noordenveld, Tynaarlo en Westerkwartier samen aan. Om de regio nog meer tot bloei te laten komen.

Vergeleken met de rest van Nederland heeft de regio Groningen-Assen veel **ruimte**, een prettige woon- en leefomgeving en veel water en groen. **Steden** en **buitengebied** onderhouden elkaar in een delicate balans. **Korte lijnen** kenmerken het bestuur binnen de regio. **Energie** speelt een belangrijke rol in de regio en zal in de toekomst aan belang winnen. Het stopzetten van de gaswinning markeert het einde van een tijdperk. De regio is nog maar net gestart met de transitie naar een nieuwe periode, waarin schone energie een hoofdrol speelt. De **gezondheidszorg** zorgt in de regio voor veel werkgelegenheid met daarnaast aandacht voor innovatie en bedrijvigheid rondom het thema *healthy ageing*. **Kennisinstellingen** werken steeds meer samen om de regio te voeden met kennis, creativiteit en talent.

De **arbeidsmarkt** in de regio blijft, net als in andere regio's, een punt van zorg. De mismatch tussen vraag en aanbod wordt versterkt door digitalisering en automatisering. Het behouden, of op een later moment laten terugkeren, van het aanwezige talent heeft hoge prioriteit. Hiervoor zijn goede **voorzieningen** onontbeerlijk en deze staan met name in de kleinere kernen onder druk. Hoewel er veel initiatieven zijn, is de **samenwerking** tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen nog onvoldoende geïstitutionaliseerd of juist erg versnipperd. Thema's als de energietransitie, toenemende zorgvraag en klimaatverandering vragen om een meer gestructureerde samenwerking.

De uitdagingen van de regio

Het businessmodel van de regio

Het businessmodel van de regio beschrijft de waarde die de regio biedt aan **economische clusters** (bedrijven en werknemers), de manier waarop deze waarde is opgebouwd (de **waardepropositie**) en de wijze waarop unieke waarden kunnen worden versterkt (de **randvoorwaarden**).

Het businessmodel maakt de **samenhang** duidelijk tussen de waardepropositie, economische clusters en randvoorwaarden. In plaats van in te zetten op individuele onderdelen, geeft het businessmodel inzicht in **hefbomen** die de algehele **economische structuur** van de regio **versterken**.

Het businessmodel is in 2016 voor het eerst in kaart gebracht en in 2020 **geactualiseerd** door middel van een digitale enquête. Het aantal respondenten was:

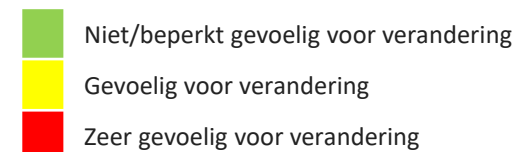
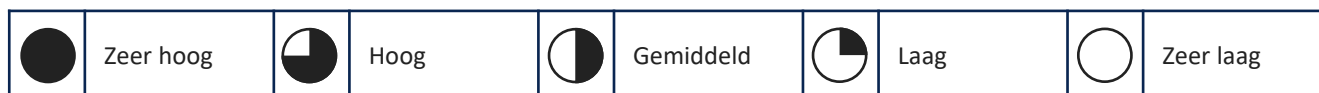
- Economische clusters: 37
- Waardepropositie: 45
- Randvoorwaarden: 20

Randvoorwaarden		Waardepropositie		Economische clusters	
Huisvesting	Algemene voorzieningen	Voorzieningenniveau	Woon- en leefomgeving	Energie	Chemie
Ontsluiting water en groen	Investeringscapaciteit	Omgevingskwaliteit	Energie- en data-infrastructuur	Datacentra	Waterstof
Onderwijsinstellingen	Onderzoeksinstellingen	Kennisinfrastructuur	Economische dichtheid	Leisure	Zorginnovatie
Kennisdeling bedrijfsleven	Aantrekkelijkheid voor startups	Brand name	Natuurlijke hulpbronnen	ICT & creatieve sector	Agribusiness
Triple helix samenwerking	Internationale samenwerking	Bereikbaarheid (intraregionaal)	Connectiviteit (interregionaal)	Bouw	Industrie
Intraregionale infrastructuur	Interregionale infrastructuur	Arbeidsaanbod	Arbeidsmentaliteit	Zakelijke dienstverlening	Onderwijs
Participerende overheid		Korte lijnen	Dynamisch ondernemerschap	Overheid en semi-overheid	Zorg en welzijn

Kracht en kwetsbaarheid businessmodel 2020

Randvoorwaarden		Waardepropositie		Economische clusters	
Huisvesting		Algemene voorzieningen		Voorzieningen-niveau	
Ontsluiting water en groen		Investerings-capaciteit		Woon- en leefomgeving	
Onderwijs-instellingen		Onderzoeks-instellingen		Omgevings-kwaliteit	
Kennisdeling bedrijfsleven		Aantrekkelijkheid voor startups		Kennis-infrastructuur	
Triple helix samenwerking		Internationale samenwerking		Economische dichtheid	
Intraregionale infrastructuur		Interregionale infrastructuur		Brand name	
Participerende overheid				Natuurlijke hulpbronnen	
				Bereikbaarheid (intraregionaal)	
				Arbeidsaanbod	
				Korte lijnen	
				Dynamisch ondernemerschap	
				Energie	
				Chemie	
				Datacentra	
				Waterstof*	
				Leisure	
				Zorginnovatie	
				ICT & creatieve sector	
				Agribusiness**	
				Bouw	
				Industrie	
				Zakelijke dienstverlening	
				Onderwijs	
				Overheid en semi-overheid	
				Zorg en welzijn	

Bijdrage aan kracht regio Groningen-Assen

*Was sensortechnologie
**Was landbouw

Arbeidsaanbod minder krachtig, stuwende clusters krachtiger én kwetsbaarder

In het businessmodel zijn krachten en kwetsbaarheden geïdentificeerd. Deze zijn grotendeels gelijk gebleven. De meest relevante veranderingen zijn:

- Mismatches op de arbeidsmarkt maken het **arbeidsaanbod** minder krachtig.
- De clusters **energie** en **chemie** zijn krachtiger, maar ook kwetsbaarder geworden door de energietransitie en het gebrek aan hoofdkantoren
- De conjunctuurafhankelijkheid en lage innovatiekracht maken de **zakelijke dienstverlening** en **leisure** minder krachtig.
- **ICT** en de **creatieve sector** zijn erg belangrijk voor andere sectoren, maar zeer versnipperd en daardoor minder krachtig.

2020

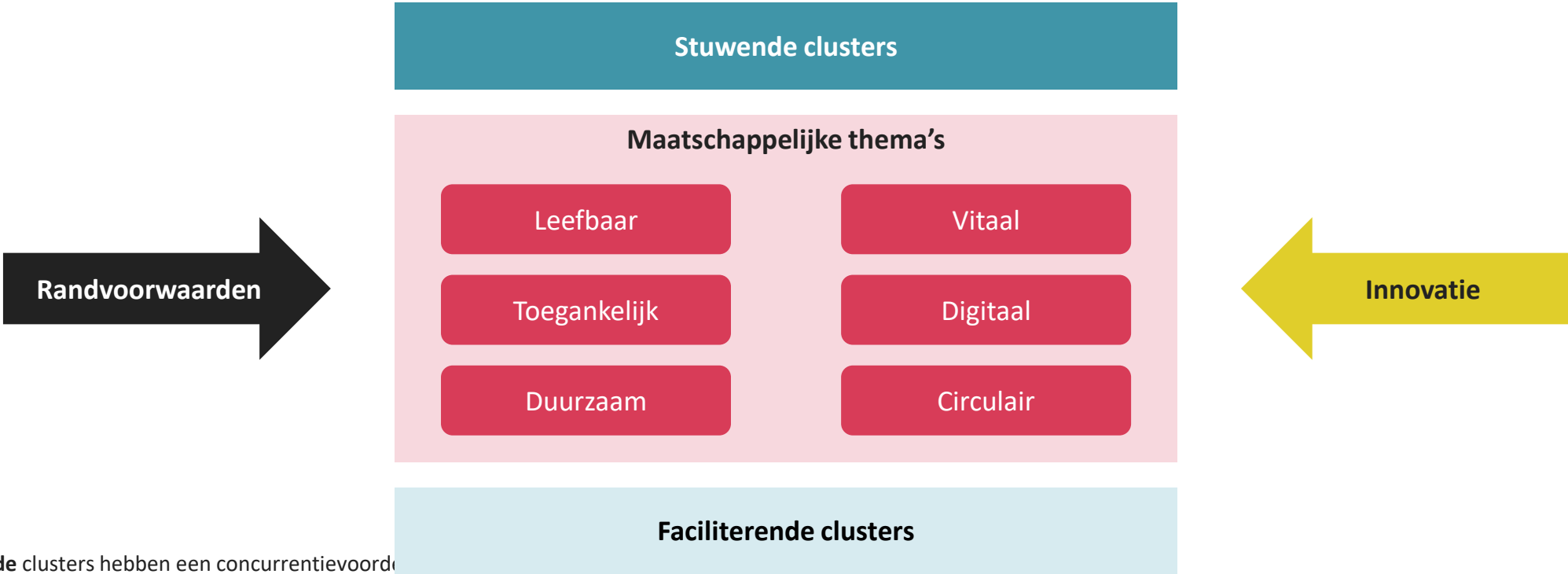
Randvoorwaarden		Waardepropositie		Economische clusters	
Huisvesting	Algemene voorzieningen	Voorzieningen-niveau	Woon- en leefomgeving	Energie	Chemie
Ontsluiting water en groen	Investeringscapaciteit	Omgevingskwaliteit	Energie- en data-infrastructuur	Datacentra	Waterstof*
Onderwijsinstellingen	Onderzoekinstellingen	Kennisinfrastructuur	Economische dichtheid	Leisure	Zorginnovatie
Kennisdeling bedrijfsleven	Aantrekkelijkheid voor startups	Brand name	Natuurlijke hulpbronnen	ICT & creatieve sector	Agribusiness**
Triple helix samenwerking	Internationale samenwerking	Bereikbaarheid (intra regionaal)	Connectiviteit (interregionaal)	Bouw	Industrie
Intraregionale infrastructuur	Interregionale infrastructuur	Arbeidsaanbod	Arbeidsmentaliteit	Zakelijke dienstverlening	Onderwijs
Participerende overheid		Korte lijnen	Dynamisch ondernemerschap	Overheid en semi-overheid	Zorg en welzijn

2016

Randvoorwaarden		Waardepropositie		Economische clusters	
Huisvesting	Algemene voorzieningen	Voorzieningen-niveau	Woon- en leefomgeving	Energie	Chemie
Ontsluiting water en groen	Investeringscapaciteit	Omgevingskwaliteit	Energie- en data-infrastructuur	Datacentra	Sensortechnologie*
Onderwijsinstellingen	Onderzoekinstellingen	Kennisinfrastructuur	Economische dichtheid	Leisure	Zorginnovatie
Kennisdeling bedrijfsleven	Aantrekkelijkheid voor startups	Brand name	Natuurlijke hulpbronnen	ICT & creatieve sector	Landbouw**
Triple helix samenwerking	Internationale samenwerking	Bereikbaarheid (intra regionaal)	Connectiviteit (interregionaal)	Bouw	Industrie
Intraregionale infrastructuur	Interregionale infrastructuur	Arbeidsaanbod	Arbeidsmentaliteit	Zakelijke dienstverlening	Onderwijs
Participerende overheid		Korte lijnen	Dynamisch ondernemerschap	Overheid en semi-overheid	Zorg en welzijn

Het toekomstige businessmodel van de regio

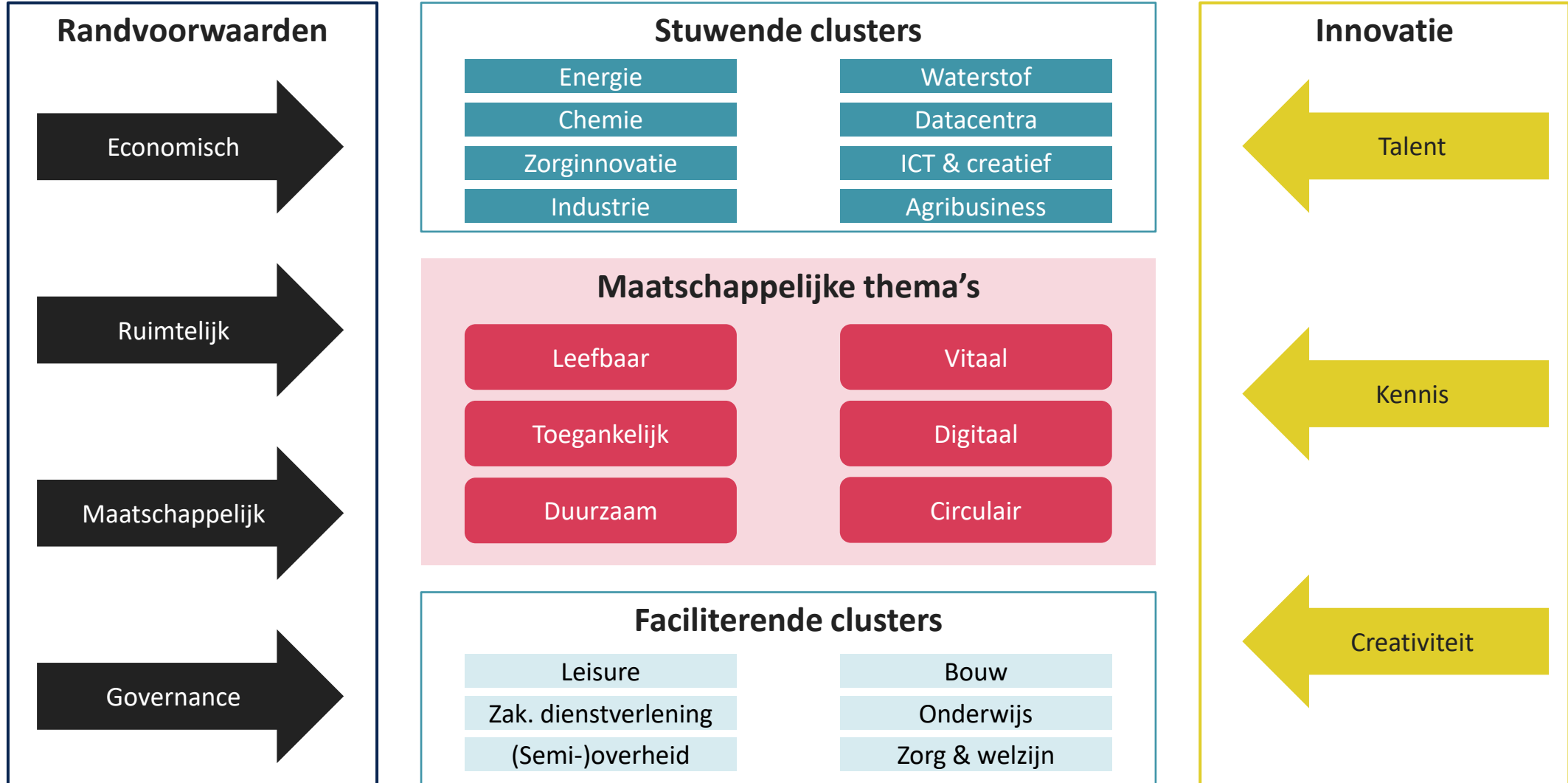
Het huidige businessmodel is de basis voor toekomstig succes voor de regio Groningen-Assen. Het businessmodel van de toekomst draait om een aantal maatschappelijke thema's, stuwende en faciliterende clusters en randvoorwaarden en innovatie.

Stuwende clusters hebben een concurrentievoordeel.

Faciliterende clusters hebben hun verzorgingsgebied in de regio.

Het toekomstig businessmodel in detail

De uitdagingen voor de regio

Binnen de regio zijn een aantal **hefbomen** te onderscheiden die als succesfactor bovengemiddeld veel invloed hebben op de ambities van de regio. Deze hefbomen staan reeds centraal in het beleid en daarmee niet ter discussie. Wel kennen deze hefbomen elk hun eigen uitdaging. We stellen voor elke hefboom **prioriteiten** en identificeren **concrete acties voor uitvoering**.

Sturen op clusters

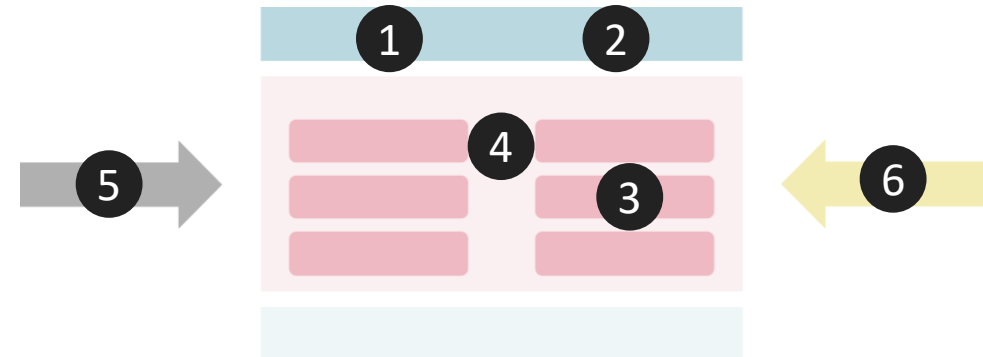
1. Hoe worden we koploper schone energie?
2. Hoe stimuleren we bedrijvigheid en innovatie in de zorg?

Sturen op maatschappelijke thema's

3. Hoe versnellen we digitalisering?
4. Hoe blijven we een (economisch) aantrekkelijke regio?

Sturen op randvoorwaarden & innovatie

5. Hoe laten we onze arbeidsmarkt goed aansluiten?
6. Hoe zetten we onze kennisinfrastructuur in?

Uitdagingen voor de regio Groningen-Assen

Hoe worden we koploper schone energie?

De regio Groningen-Assen wil een cruciale bijdrage leveren aan de energietransitie. Waterstof, (offshore) wind en biobrandstof gaan dit mogelijk maken. Ook de ontwikkeling van slimme energienetten speelt een rol. Hoe zetten we de aanwezige kennis en bestaande infrastructuur in om koploper te worden in Europa? Hoe maken we goed gebruik van het geld beschikbaar voor investeringen?

Hoe stimuleren we bedrijvigheid en innovatie in de zorg?

De regio werkt in het *healthy ageing* cluster en de Health Hub Roden aan innovaties die bijdragen aan het gezond oud worden van de bevolking. Hierbij is veel aandacht voor preventie, beweging, voedsel en gepersonaliseerde gezondheid. De uitdaging is enerzijds het stimuleren van de bedrijvigheid en innovatie. Anderzijds kunnen bestaande activiteiten sterker worden uitgedragen.

Hoe versnellen we digitalisering?

De maatschappij digitaliseert in rap tempo. De kloof tussen organisaties en mensen die hierin mee kunnen en de partijen die dit niet lukt wordt steeds groter. De digitale infrastructuur en vaardigheden van de regio beïnvloeden hiermee de concurrentiepositie. Hoe versnellen we digitalisering van de gehele economie in de regio?

Hoe blijven we een (economisch) aantrekkelijke regio?

De aantrekkelijkheid van de regio wordt bepaald door meerdere factoren, waaronder bereikbaarheid, beschikbare voorzieningen en woonmilieus. Er bestaan grote verschillen tussen de steden en het buitengebied. De regio moet bepalen voor wie zij aantrekkelijk wil zijn en hoe zij dat kan realiseren.

Hoe laten we onze arbeidsmarkt goed aansluiten?

De arbeidsmarkt verandert onder invloed van technologie. Door de coronacrisis staan sommige banen onder druk terwijl de vraag naar andere banen vergroot. Hoe kan de regio haar *human capital* dusdanig ontwikkelen dat dit goed aansluit bij de regionale arbeidsmarkt en profilering? Het onderwijs speelt hierbij een sleutelrol.

Hoe zetten we onze kennisinfrastructuur in?

De kennisinfrastructuur in de regio is krachtig met de aanwezigheid van de RUG, Hanzehogeschool en verschillende MBO's als het Noorderpoort en het Alfa College. Toch blijft het landschap erg versnipperd. Hoe versterken we de verbindingen tussen deze instellingen en het bedrijfsleven om de innovatieve kenniseconomie te stimuleren?

Uitdaging 1: Koploper schone energie

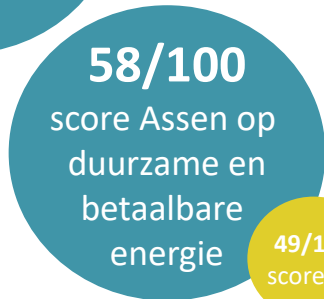
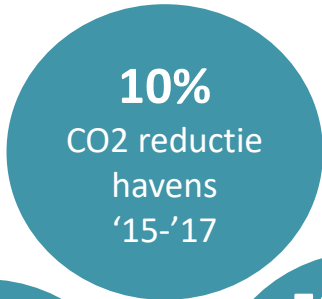
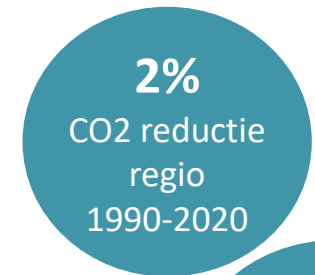
Uitdaging 1. Koploper schone energie

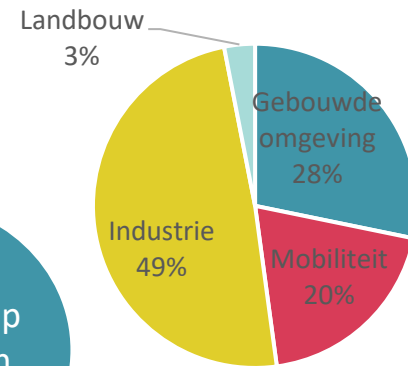
Beschrijving

De eindigheid van fossiele brandstoffen en de invloed van CO₂-uitstoot op klimaatverandering nopen tot andere invullingen van energie- opwekking en -opslag. De energietransitie raakt inwoners, overheden en bedrijven en biedt zowel kansen als bedreigingen. Het stopzetten van de gaswinning is een keerpunt voor de regio. Nu is de tijd om de bestaande infrastructuur (inclusief de havens) en aanwezige kennis in te zetten voor een nieuw doel, namelijk het leveren van een cruciale bijdrage aan de energietransitie. Bestaande bedrijven en nieuwe initiatieven rondom waterstof, wind, biobrandstof en slimme energienetten vormen een belangrijke basis voor bedrijvigheid. Er is veel geld beschikbaar, maar de regio zal zich moeten organiseren om dit effectief in te zetten. Koploper zijn op het gebied van schone energie is voor de regio een belangrijke stap richting CO₂-neutraliteit en de mogelijkheid een significant concurrentievoordeel op te bouwen ten opzichte van andere regio's.

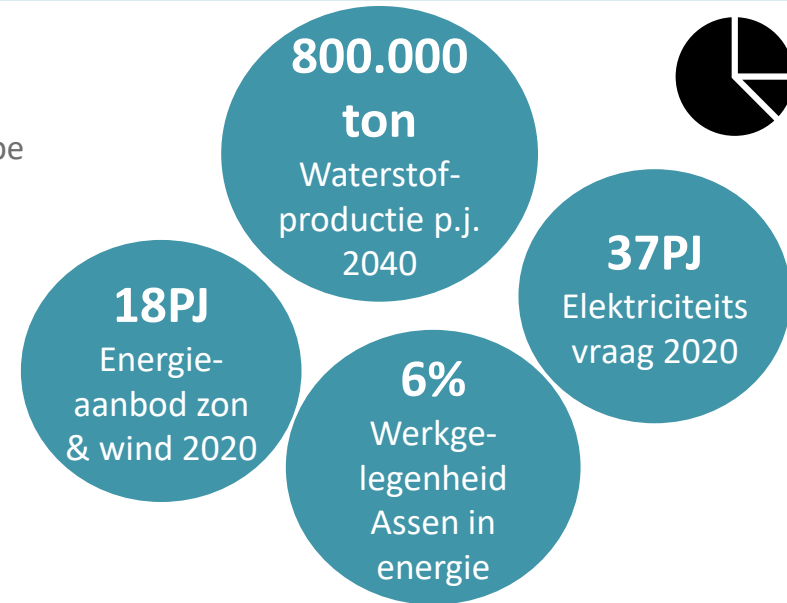
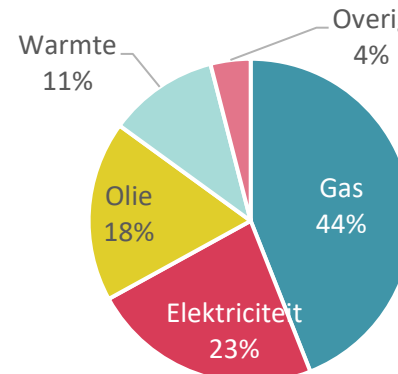
Feiten & cijfers

Energievraag 2020 naar herkomst

Energievraag 2020 naar type

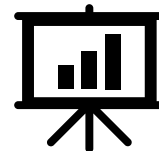

Bronnen

- CE Delft & Quintel (2019), *Systeemstudie energie-infrastructuur Groningen & Drenthe 2020-2050*
- Gemeente Assen (2020), *'Economische agenda Assen 2020-2025'*
- Groningen Seaports, *Voortgang Havenvisie 2030* op <http://www.havenvisiegroningenseaports.com>
- Provincie Groningen (2018), *Tussenstand programma Energietransitie 2016-2019*

Krachten en kwetsbaarheden

Kansen en bedreigingen

Krachten	Kwetsbaarheden
<ul style="list-style-type: none">• Combinatie infrastructuur, kennis en ligging	<ul style="list-style-type: none">• Hoge investeringen en scholing vereist
<ul style="list-style-type: none">• Groei cluster waterstof	<ul style="list-style-type: none">• Schaalsprong nog niet gemaakt
<ul style="list-style-type: none">• Aanwezigheid grote bedrijven	<ul style="list-style-type: none">• Kennisdeling en triple helix samenwerking beperkt
	<ul style="list-style-type: none">• Capaciteit elektriciteitsnet

Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none">• Momentum stopzetten gaswinning	<ul style="list-style-type: none">• Onzekerheid ontwikkelingen hernieuwbare energie
<ul style="list-style-type: none">• Investeringswaarborgen lange termijn aanwezigheid	<ul style="list-style-type: none">• Energietransitie sterk beïnvloed vanuit Rijk
<ul style="list-style-type: none">• Investeringsbereidheid bedrijfsleven lange termijn	<ul style="list-style-type: none">• Korte termijn impact corona op investeringsbereidheid
	<ul style="list-style-type: none">• Hoge kosten energietransitie

1. Koploper schone energie

Randvoorwaarden

- Investeringscapaciteit
- Kennisdeling bedrijfsleven
- Triple helix samenwerking
- Onderzoeksinstellingen
- Infrastructuur

Sleutelspelers

- Groningen Seaports
- Provincie Groningen
- Engie, Vattenfall, RWE
- Shell, NAM
- MBO, HBO, WO
- Waterstofalliantie Noord-Nederland

- **Provincie Drenthe:** Innovatief verduurzamen industrie en bedrijven
- **Provincie Groningen:** In 2050 alleen nog schone energie
- **Gemeenten:** Zelf het goede voorbeeld geven in verduurzaming
- **Groningen:** Energieneutraal in 2035
- **Economic Board Noord-Nederland:** Groene waterstofeconomie
- **Groningen Seaports:** In 2030 meest duurzame haven- en industriegebied van Europa
- **SNN:** Vóór 2020 heeft Noord-Nederland een leidende positie in het produceren en aansturen van (duurzame) energie
- **Universiteit van het Noorden:** In 2030 is Noord-Nederland dé proeftuin voor groene chemie en energietransitie

Betrokkenen

Huidige keuzes

Uitdaging 2: Innovatieve zorgregio

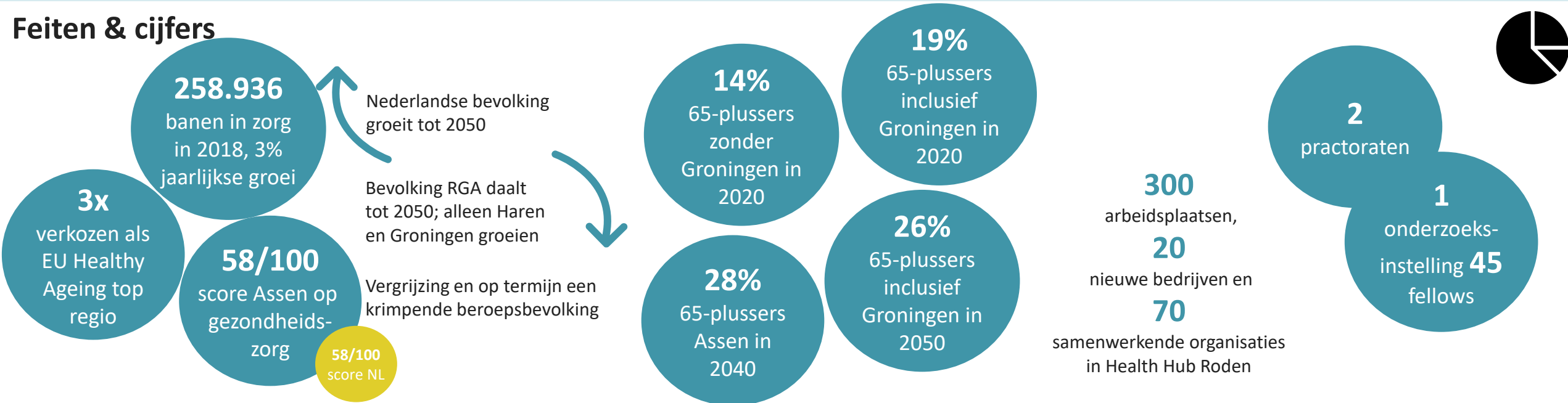
Uitdaging 2. Innovatieve zorgregio

Beschrijving

De regio heeft met het UMCG, de Health Hub Roden en de vele zorginstellingen een krachtige positie in zorg en welzijn. Dit zijn grotendeels publieke instellingen die zowel in Groningen als in Drenthe voor veel werkgelegenheid zorgen. Daarnaast staat de regio bekend om haar *healthy ageing* cluster. De focus ligt op gezond oud worden, met veel aandacht voor bewegen, preventie, leefomgeving en voedsel. Door vergrijzing zal de zorgvraag de komende jaren sterk toenemen. Tegelijkertijd loopt het personeelstekort in de zorg verder op. Dit vraagt om slimme oplossingen met behulp van technologie. Meer bedrijvigheid en kruisbestuiving tussen zorg en bijvoorbeeld ICT, maar ook agribusiness, chemie en medtech, is nodig om een innovatieve zorgregio te blijven. Daarnaast kunnen bestaande initiatieven sterker worden uitgedragen.

Feiten & cijfers

Bronnen

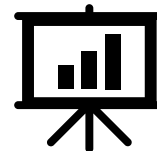
- Gem. Assen (2020), *Economische agenda Assen 2020-2025 onderbouwd*
- Gemeente Groningen (2019), *Economische Agenda 2020-2022*
- E&E-advies (2019), *Economisch decor RGA*
- Drenthe College, *Zorg & (sensor)technologie*
- Noorderpoort, *Zorg & Ondersteuning dichtbij*

- RUG, *Aletta Jacobs School of Public Health*
- Provincie Drenthe, *Statenstuk 2018-830, Doorontwikkeling Health Hub*

Roden

Krachten en kwetsbaarheden

Kansen en bedreigingen

Krachten	Kwetsbaarheden
<ul style="list-style-type: none">Sterke positie <i>healthy ageing</i> en zorg & welzijn	<ul style="list-style-type: none">Beperkte bedrijvigheid
<ul style="list-style-type: none">Aantrekkelijk voor start-ups	<ul style="list-style-type: none">Geringe investeringscapaciteit
<ul style="list-style-type: none">Spin-offs RUG en UMCG	<ul style="list-style-type: none">Geen eenduidig, samenhangend cluster

Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none">Digitalisering zorgverlening onder invloed van corona	<ul style="list-style-type: none">Schaarste talen
<ul style="list-style-type: none">Vergrijzing en toename zorgvraag	<ul style="list-style-type: none">Verschuiving prioriteiten vanwege corona
<ul style="list-style-type: none">Cross-overs mogelijk (food, chemie, digitaal, medtech)	<ul style="list-style-type: none">Sterke concurrentie op digital health en medtech

2. Innovatieve zorgregio

Randvoorwaarden

- Aantrekkelijkheid voor start-ups
- Onderzoeksinstellingen
- Triple helix samenwerking
- Investeringscapaciteit

Sleutelspelers

- Bedrijven
- UMCG
- Health Hub Roden
- RUG, Hanzehogeschool, MBO
- Gemeenten
- Provincies

- Assen:** Inwoners uit stad en regio kunnen gebruik maken van een breed aanbod aan voorzieningen voor eerste en tweedelijnszorg
- Groningen:** Wij zijn de *healthy ageing* hoofdstad van Europa en werken aan versterking en groei van het MKB actief in de zorgeconomie
- Tynaarlo:** Positieve gezondheid als uitgangspunt voor preventief gezondheidsbeleid
- Provincie Drenthe:** Wij stimuleren een innovatieve zorgeconomie door innovatie in de zorg en medische technologie te stimuleren
- Provincie Groningen:** We zijn een gezonde, vitale provincie met een bereikbaar en toegankelijk zorgaanbod

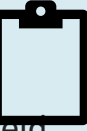

Betrokkenen

Huidige keuzes

Uitdaging 3: Versnellen digitalisering

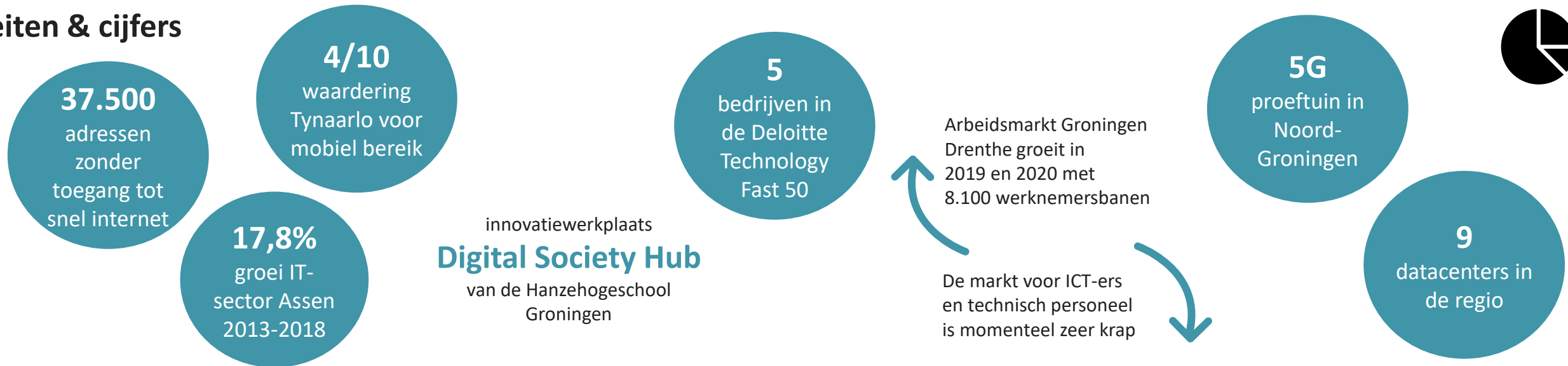
Uitdaging 3. Versnellen digitalisering

Beschrijving

De wereld digitaliseert in rap tempo. Onderwijs, zorg, het bedrijfsleven, in alle aspecten van de samenleving spelen digitale verbindingen en data een steeds belangrijker rol. Dit biedt kansen: in de regio leidt de kruisbestuiving tussen de digitale economie en andere sectoren tot innovatie en werkgelegenheid. Tegelijkertijd zijn er veel organisaties en mensen die hier niet in mee kunnen. Bedrijven verdwijnen omdat ze hun processen niet kunnen digitaliseren. Voor reshoring is het een harde randvoorwaarde. De regio wordt gekenmerkt door uitersten. De trans-Atlantische kabel die in de Eemshaven aankomt maakt de regio een vitaal digitaal knooppunt, wat bedrijvigheid als datacenters aantrekt. Er wordt gewerkt aan de introductie van 5G. Tegelijkertijd zijn er nog steeds gebieden die niet zijn aangesloten op een snelle digitale verbinding. De vraag is hoe de regio de digitalisering van haar economie kan versnellen op een manier dat iedereen er de vruchten van kan plukken.

Feiten & cijfers

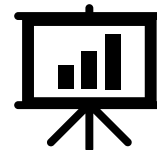
Bronnen

- Deloitte (2019), [Technology Fast 50](#)
- Gemeente Assen (2020), [Economische agenda Assen 2020-2025 onderbouwd](#)
- Noordelijke Rekenkamer (2018), [Internet, en een beetje snel graag](#)
- [Provincie Groningen](#)
- NOS (2016), [Tientallen dorpen hebben nog altijd nauwelijks mobiel bereik](#)
- Salemink & Strijker (2018), [Digitaal platteland](#)

- UWV, [Regio in beeld](#)

Krachten en kwetsbaarheden

Kansen en bedreigingen

Krachten	Kwetsbaarheden
<ul style="list-style-type: none">• Unieke set vestigingsvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none">• ICT en creatieve industrie nog onvoldoende krachtig
<ul style="list-style-type: none">• Aanwezigheid TA kabel en datacentra	<ul style="list-style-type: none">• Weinig directe werkgelegenheid
<ul style="list-style-type: none">• Dynamisch ondernemerschap	<ul style="list-style-type: none">• Weinig investeringscapaciteit

Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none">• Versnelling digitalisering werk en maatschappij (corona)	<ul style="list-style-type: none">• <i>Winner takes all</i> karakter digitale economie
<ul style="list-style-type: none">• Nieuwe technologieën als <i>enabler</i> voor andere sectoren	<ul style="list-style-type: none">• Weinig directe werkgelegenheid
<ul style="list-style-type: none">• Belang fysieke nabijheid kabels	<ul style="list-style-type: none">• Cybercriminaliteit
<ul style="list-style-type: none">• Smart Industry Hub	

3. Versnellen digitalisering

Randvoorwaarden

- Infrastructuur
- Investeringscapaciteit
- Algemene voorzieningen
- Kennisdeling bedrijfsleven

Sleutelspelers

- Provincies
- Gemeenten
- Campus Zernike
- Bedrijven
- Groningen Seaports

- **Groningen:** Groningen is in 2025 de meest digitaal geletterde stad en regio van Nederland
- **Tynaarlo:** Wij nemen een actieve houding in om te bevorderen iedereen over een toekomstbestendige internetverbinding kan beschikken
- **Westerkwartier:** Wij stimuleren de aanleg van snel internet/glasvezel
- **Provincie Groningen:** Samenhangende aanpak gericht op innovatie, digitalisering en verduurzaming van onze bedrijven
- **Provincie Drenthe:** Digitaal vaardig en actief bedrijfsleven, met Drenthe als dé proeftuin voor innovatieve en creatieve ondernemers
 - **EBNN:** Van analoog naar digitaal: Focus op bijdrage van digitaal aan overige uitdagingen en leefbaarheid
 - **5Groningen:** Noord-Groningen dé proeftuin voor de nieuwste generatie mobiel internet

Betrokkenen

Huidige keuzes

Uitdaging 4: Aantrekkelijke regio

Uitdaging 4. Aantrekkelijke regio

Beschrijving

De regio Groningen-Assen is een aantrekkelijke regio voor inwoners en bedrijven om zich te vestigen. Met veel aandacht voor (startend) ondernemerschap, een goede kennisinfrastructuur en een aantal sterke clusters is het economische vestigingsklimaat goed. Met de aanwezigheid en kwaliteit van groen en blauw, de ruimte voor wonen en het voorzieningenniveau biedt de regio een prettige woonomgeving. Deze kwaliteiten zijn echter kwetsbaar. Verschraling van het ov buiten de steden en een gebrek aan snelle verbindingen verkleint de bereikbaarheid in de regio. Groei zet de grotere steden onder druk terwijl krimp de leefbaarheid in het ommeland aantast. De aardbevingsproblematiek straalt slecht af op de regio. Hoe zorgt de regio ervoor dat zij ook in de toekomst aantrekkelijk blijft om talent aan te trekken en te behouden?

Feiten & cijfers

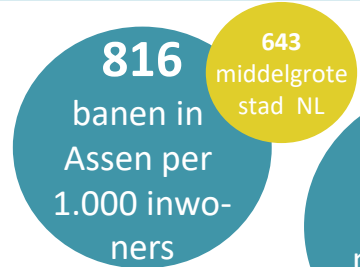
Ruim voldoende aanbod

van bedrijventerreinen en kantoren, wel behoefte aan meer variatie en kwaliteit

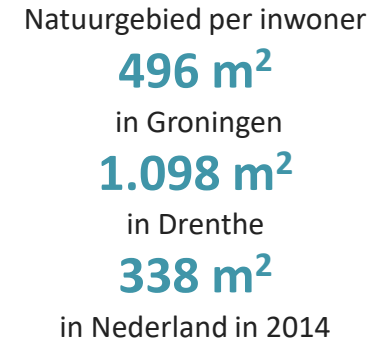

38 dagen verkooptijd van woning in NL Q2 2019

33 dagen verkooptijd van woning in RGA een krappe woningmarkt, die vrijwel geheel veroorzaakt wordt door Groningen (23 dagen)

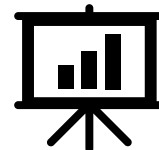
*in Drenthe en Groningen vergeleken met Nederland

Bronnen

- Broekhuis Rijs Advisering (2018), *Winkelleegstand in de drie noordelijke provincies*
- Bureau Buiten (2018), *Marktanalyse Werklocaties Regio Groningen Assen*
- CBS Statline (2018), *Banen van werknemers naar woon- en werkregio*
- Gemeente Assen (2020), *Economische agenda Assen2020-2025*
- Regio Groningen-Assen (2018), *RGA in cijfers*
- www.waarstaatjeprovincie.nl
- Regio Groningen-Assen (2020), *Bedrijvenmonitor*

Krachten	Kwetsbaarheden
<ul style="list-style-type: none"> • Voorzieningenniveau 	<ul style="list-style-type: none"> • Economische dichtheid beperkt
<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteit (leef)omgeving 	<ul style="list-style-type: none"> • Economische branding regio zwak
<ul style="list-style-type: none"> • Onderwijs krachtig 	<ul style="list-style-type: none"> • Connectiviteit onder druk
<ul style="list-style-type: none"> • Hoeveelheid banen in Assen 	<ul style="list-style-type: none"> • Afhankelijk van schaalgrootte

Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Beschikbare ruimte 	<ul style="list-style-type: none"> • Krimp leidt tot minder voorzieningen dichtbij
<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteit natuur 	<ul style="list-style-type: none"> • Aardbevingsgebied
<ul style="list-style-type: none"> • Regiofuncties Groningen en Assen 	<ul style="list-style-type: none"> • Leegstand winkels en kantoren
	<ul style="list-style-type: none"> • Hoeveelheid banen in geval van regionalisering

4. Aantrekkelijke regio

Randvoorwaarden
<ul style="list-style-type: none"> • Huisvesting
<ul style="list-style-type: none"> • Algemene voorzieningen
<ul style="list-style-type: none"> • Ontsluiting water en groen
<ul style="list-style-type: none"> • Aantrekkelijkheid voor start-ups
<ul style="list-style-type: none"> • Infrastructuur
<ul style="list-style-type: none"> • Onderwijs

Sleutelspelers

- Gemeenten
- Provincies

- **Assen:** Levendig en leefbaar, uitnodigend groen en wonen voor iedereen.
- **Groningen:** Oog voor de leefkwaliteit van iedere inwoner. Doel is een frequent en fijnmazig ov-systeem met grote capaciteit voor de verbindingen binnen en buiten de stad .
- **Tynaarlo:** Wij willen voorzien in een aantrekkelijk en duurzaam ondernemersklimaat, waarin de inzet erop gericht is de bedrijvigheid in de gemeente te behouden en te versterken.
- **Provincie Drenthe:** Drenthe heeft en geeft de ruimte. Regionaal belang steden en een vitaal platteland
- **Provincie Groningen:** Goed wonen, werken en leven in de provincie
 - **SNN:** In het noorden heeft iedereen basisvoorzieningen in de nabijheid en zijn bovenlokale voorzieningen bereikbaar.

Uitdaging 5: Robuuste arbeidsmarkt

Uitdaging 5. Robuuste arbeidsmarkt

Beschrijving

Een goede aansluiting van vraag naar en aanbod van arbeid is cruciaal voor een goed functionerende economie. In de regio Groningen- Assen is een divers arbeidspotentieel aanwezig, met veel jong talent rondom de universiteiten en hogescholen en meer praktisch geschoold potentieel in de buitengebieden. Maar de arbeidsmarkt verandert door digitalisering en automatisering. Om de doelstellingen op het gebied van energie, zorg en digitalisering te behalen hebben we mensen met de juiste kennis en vaardigheden nodig. Een betere verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt is noodzakelijk. *Entrance* en het *healthy ageing* cluster zijn hier al mooie voorbeelden van. Daarnaast is het behoud van talent van groot belang, maar iets wat nog niet altijd lukt. De coronacrisis leidt ertoe dat sommige mensen hun baan verliezen, hoe behouden we deze arbeidskrachten voor de regio?

Feiten & cijfers

Beroepsbevolking

- Groningen: 304.000
- Drenthe: 249.000

251.570
banen in de
RGA

Arbeidsparticipatie

- Groningen: 64,5%
- Drenthe: 65,7%
- NL: 67,9%

Werkloosheid

- Groningen: 4,4%
- Drenthe: 3,7%
- NL: 3,8%

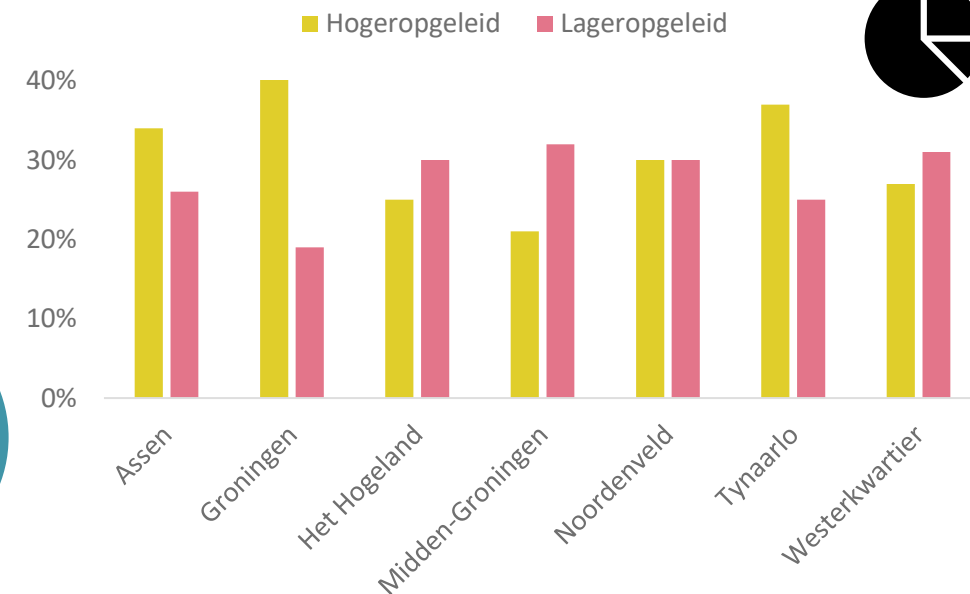
Groei aantal banen

(2009-2018)

- Groningen: +3,7%
- Drenthe: -2,9%
- NL: +4,1%

22%

banen (in)direct
geraakt door
corona-
maatregelen

Bronnen

- CBS StatLine (2020), *Werkloosheid naar regio*
- CBS StatLine (2020), *Arbeidsparticipatie naar regio*
- Provincies Groningen, Drenthe, Friesland (2019), *Economische barometer Noord-Nederland 2019*
- Rabobank (2016), *Toekomstvisie: 'Perspectief Groningen 2025. De kracht van Groningen.*
- SEO (2020), *Impact coronacrisis op de economie van de provincie RGA*
- [Volksgezondheid en Zorg](#) (2019)

Krachten en kwetsbaarheden

Kansen en bedreigingen

Krachten	Kwetsbaarheden
<ul style="list-style-type: none">Aanwezigheid talent in Groningen	<ul style="list-style-type: none">Mismatch vraag en aanbod
<ul style="list-style-type: none">Onderwijs en kennisinfrastructuur krachtig	<ul style="list-style-type: none">Behoud talent een uitdaging
<ul style="list-style-type: none">Zowel laag- als hoogopgeleiden	<ul style="list-style-type: none">Veel onbenut arbeidspotentieel
	<ul style="list-style-type: none">Studenten verlaten regio na studie

Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none">Nieuwe banen door automatisering en robotisering	<ul style="list-style-type: none">Verlies banen door automatisering en robotisering
<ul style="list-style-type: none">Afnemend belang van afstand door digitaal werken	<ul style="list-style-type: none">Personeelstekorten zorg, onderwijs, techniek, bouw
<ul style="list-style-type: none">Leven lang leren	<ul style="list-style-type: none">Flexibilisering arbeidsmarkt
	<ul style="list-style-type: none">Corona-implicaties

5. Robuuste arbeidsmarkt

Randvoorwaarden

- Onderwijsinstellingen
- Triple helix samenwerking
- Participerende overheid

Sleutelspelers

- Gemeenten
- Bedrijven
- RUG, Hanze, NHL Stenden
- MBO
- Provincies

- Groningen:** Ambitie is een inclusieve arbeidsmarkt. Dit vraagt om speciale aandacht voor het opleiden en matchen van MBO-geschoold personeel.
- Westerkwartier:** We verbeteren de aansluiting van vraag en aanbod door het benutten van alle arbeidspotentieel, aandacht aan voortijdig schoolverlaten en regionale samenwerking.
- Het Hogeland:** Wij werken aan een inclusieve arbeidsmarkt
- Provincie Drenthe:** Arbeidsmarktparticipatie naar landelijk gemiddelde
- SNN:** Vóór 2020 de onderwijsparticipatie en werkgelegenheid in het Noorden op het landelijke gemiddelde brengen

Betrokkenen

Huidige keuzes

Uitdaging 6: Inzet kennisinfrastructuur

Uitdaging 6. Inzet kennisinfrastructuur

Beschrijving

De regio kent een sterke kennisinfrastructuur, met de RUG, de Hanzehogeschool en verschillende mbo's die steeds meer samenwerken. Ook R&D-afdelingen van bedrijven dragen bij aan deze kennisinfrastructuur. Met initiatieven als De Universiteit van het Noorden wordt uitvoering gegeven aan de wens de kennisinfrastructuur zowel onderling beter te verbinden als mede beter te laten aansluiten op de behoeften van de markt. Waar de publieke R&D-uitgaven het hoogst zijn van Nederland, zijn de private investeringen in onderzoek het juist het laagst. Het percentage innovatieve bedrijven en aantal patenten ligt in de provincies Groningen en Drenthe lager dan het landelijk gemiddelde. Om innovatie te stimuleren zal de kennisinfrastructuur sterker moeten worden verbonden. Welke rol kan de regio spelen in het overstijgen van de belangen van individuele instellingen? En hoe zorgt zij ervoor dat de kennisinfrastructuur verder reikt dan de steden, zodat ook het ommeland ervan profiteert?

Feiten & cijfers

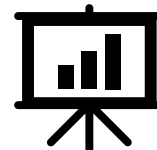

Bronnen

- Atlas voor Gemeenten (2019), *Groeien in Groningen*
- [Espacenet](#)
- European Commission (2019), *Regional Innovation Scoreboard*
- Provincies Groningen, Drenthe, Friesland (2019), *Economische barometer Noord-Nederland 2019*
- Provincies Groningen, Drenthe, Friesland (2013), *Noordervisie 2040*
- Rabobank (2016), *Toekomstvisie: 'Perspectief Groningen 2025. De kracht van Groningen'*
- SNN & RUG (2019), *Noord-Nederlandse Innovatiemonitor 2019*
- RUG (2020), *Visie- & Ontwikkelingsplan Campus Community Fund*

Krachten en kwetsbaarheden

Kansen en bedreigingen

Krachten	Kwetsbaarheden
<ul style="list-style-type: none">Hoge investeringen in publieke R&D	<ul style="list-style-type: none">Kennisdeling bedrijfsleven te weinig structureel
<ul style="list-style-type: none">Sterke onderwijsinstellingen en toegepaste wetenschap	<ul style="list-style-type: none">Binden onderzoeksinstituten met regio kan beter
<ul style="list-style-type: none">Toenemende samenwerking kennisinstellingen	<ul style="list-style-type: none">Beperkte absorptiekracht innovatie bedrijfsleven
	<ul style="list-style-type: none">Belangenverschillen

Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none">Plaatsonafhankelijk onderwijs en onderzoek	<ul style="list-style-type: none">Minder geld beschikbaar voor publiek onderzoek
<ul style="list-style-type: none">Toenemende aandacht voor toegepast onderzoek	<ul style="list-style-type: none">Afname levensduur innovaties
<ul style="list-style-type: none">Toenemend belang R&D-clusters als innovatieknooppunt	<ul style="list-style-type: none">Wereldwijde <i>war on talent</i>

6. Inzet kennisinfrastructuur

Randvoorwaarden

- Onderzoeksinstituten
- Kennisdeling bedrijfsleven
- Triple helix samenwerking
- Aantrekkelijkheid voor start-ups
- Onderwijsinstellingen

Sleutelspelers

- Kennis- en onderzoeksinstituten
- Bedrijven
- Gemeenten

- Groningen:** Inzetten op stuwende werkgelegenheid en kenniseconomie, in het bijzonder versterken van energiegerelateerde kennisinfrastructuur
- Noordenveld:** Wij staan positief tegenover het lokaal vestigen en participeren van kennisinstellingen (bijv. Health Hub)
- Westerkwartier:** Wij zien ons als aanjager van innovatie en als brug tussen inwoners en ondernemers en kennisinstellingen in de steden.
- Noordelijke provincies:** Vóór 2020 minimaal drie R&D kernen in het Noorden en twee 'parels' uitgebouwd tot sectoren van betekenis
- Hanzehogeschool:** De Hanzehogeschool Groningen draagt bij aan de wendbaarheid van de omgeving en het realiseren van de economische potentie van Noord-Nederland
- RUG:** Onderzoek van hoog niveau door het bevorderen van een innovatieve en ondernemende houding

Betrokkenen

Huidige keuzes

Bijlagen

Businessmodel

Kracht en kwetsbaarheid businessmodel 2016

Randvoorwaarden		Waardepropositie		Economische clusters							
Huisvesting		Algemene voorzieningen		Voorzieningen-niveau		Woon- en leefomgeving		Energie		Chemie	
Ontsluiting water en groen		Investerings-capaciteit		Omgevings-kwaliteit		Energie- en data-infrastructuur		Datacentra		Sensor-technologie*	
Onderwijs-instellingen		Onderzoeks-instellingen		Kennis-infrastructuur		Economische dichtheid		Leisure		Zorginnovatie	
Kennisdeling bedrijfsleven		Aantrekkelijkheid voor startups		Brand name		Natuurlijke hulpbronnen		ICT & creatieve sector		Landbouw**	
Triple helix samenwerking		Internationale samenwerking		Bereikbaarheid (intraregionaal)		Connectiviteit (interregionaal)		Bouw		Industrie	
Intraregionale infrastructuur		Interregionale infrastructuur		Arbeidsaanbod		Arbeids-mentaliteit		Zakelijke dienstverlening		Onderwijs	
Participerende overheid				Korte lijnen		Dynamisch ondernemerschap		Overheid en semi-overheid		Zorg en welzijn	

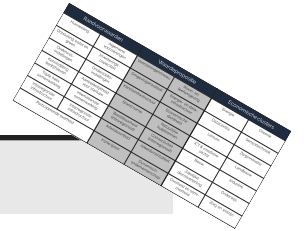
Bijdrage aan kracht regio Groningen-Assen

	Zeer hoog		Hoog		Gemiddeld		Laag		Zeer laag
--	-----------	--	------	--	-----------	--	------	--	-----------

- Niet/beperkt gevoelig voor verandering
- Gevoelig voor verandering
- Zeer gevoelig voor verandering

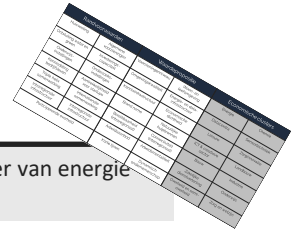
*Nu waterstof
**Nu agribusiness

De waardepropositie toegelicht

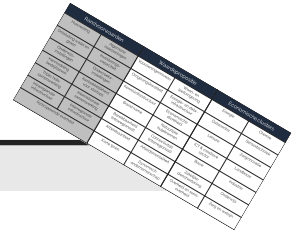
Voorzieningenniveau	Het voorzieningenniveau betreft algemene voorzieningen voor zorg, sport, cultuur etc. De stedelijke kernen Groningen en Assen spelen hierbij een sleutelrol.
Aantrekkelijke woon- en leefomgeving	Het aanbod van woonruimte voor mensen uit alle lagen van de bevolking tegen een goede prijs-kwaliteitverhouding en de aantrekkelijkheid van de leefomgeving.
Omgevingskwaliteit	De omgevingskwaliteit betreft de kwaliteit van de fysieke omgeving (natuur, luchtkwaliteit, ruimte, etc.).
Energie- en data-infrastructuur	Elektriciteits- en gasleidingen, maar ook het hoogspanningsnet en kabels voor dataverkeer. Zowel door zee als over land. Deze infrastructuur concentreert zich rondom de havens.
Kennisinfrastructuur	De aanwezigheid en verbondenheid van kennisinstellingen met de overheid en het bedrijfsleven. In de regio is er een sterke kennisinfrastructuur met accenten op energie, zorg en ondernemingscultuur.
Economische dichtheid	Aanwezigheid van grote en kleine bedrijven en volledig ingerichte waardenketens.
Brand name	Het imago van de regio in de rest van Nederland en bij (grote) buitenlandse investeerders.
Natuurlijke hulpbronnen	De aanwezigheid van natuurlijke hulpbronnen die economische waarde en werkgelegenheid genereren. Gas is de meest voorname, maar ook de zout- en suikerteelt.
Bereikbaarheid (intraregionaal)	De bereikbaarheid van de steden en kernen binnen de regio Groningen-Assen.
Connectiviteit (interregionaal)	De verbinding van de regio Groningen met andere regio's. Bijvoorbeeld de Randstad of regio's in Duitsland. Groningen als poort naar Noord- en Oost-Europa. Denk hierbij ook aan de rol van de zeehavens en de luchthaven Eelde.
Arbeidsaanbod	Een voldoende ruim kwantitatief en kwalitatief arbeidsaanbod. De aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De aanwezigheid van jong talent en starters.
Arbeidsmentaliteit	De mentaliteit van werknemers/ondernemers in de regio Groningen-Assen. Deze is nuchter, oplossingsgericht en gebaseerd op 'doen wat je zegt'.
Korte lijnen	Er is sprake van korte lijnen tussen diverse overheidsinstanties en overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen, waardoor nieuwe projecten, voorstellen of strategieën daadkrachtig ter uitvoering worden gebracht.
Dynamisch ondernemerschap	Sterke aanwezigheid van het MKB, een levendige ondernemingscultuur in de regio die wordt gestimuleerd vanuit de overheid en kennisinstellingen. Ook de aanwezigheid van een groot aantal startups in de stad Groningen.

De economische clusters toegelicht

Energie	Het cluster omvat zowel 'grijze' energie (gas) als 'groene' energie (elektriciteit, wind, zon). Naast centrale en decentrale opwekking, gaat het ook over invoer en uitvoer van energie (naar bijv. Noorwegen) en energieopslag (bijv. power-to-gas installaties).
Chemie	Het chemische cluster in Delfzijl bestaat uit een onderling vervlochten keten van chemische bedrijven, die hun basis vinden in de grondstoffen aardgas en zout.
Datacentra	De Eemshaven is met haar energiebetrouwbaarheid, aanbod van groene energie en de binnenkomst van trans-Atlantische datakabels een goede locatie voor datacentra. Google is hier reeds aanwezig en andere bedrijven hebben interesse getoond.
Agribusiness	De landbouwsector is in de regio oververtegenwoordigd ten opzichte van de rest van Nederland en biedt veel werkgelegenheid (4% in de provincies Groningen en Drenthe). Het buitengebied wordt primair voor de landbouw gebruikt. Onder agribusiness valt zowel onderzoek als toepassing.
Leisure	Het cluster leisure is van belang voor de regio Groningen-Assen met de werkgelegenheid binnen de toeristische sector (500.000 bezoekers per week voor de Groningse binnenstad in 2014) en de retail.
Bouw	De bouwsector is een ontwikkelde economie in de regio Groningen. Ongeveer 5% van de banen in de provincies Groningen en Drenthe zijn te vinden in de bouw. Daarnaast creëert het cluster indirecte werkgelegenheid voor dienstverleners zoals installatiebedrijven.
Industrie	De industrie zorgt voor ongeveer 11% van alle arbeidsplaatsen in de provincies Groningen en Drenthe. Hierbinnen zijn specifieke industrieën te onderscheiden zoals de metaalbewerkingsindustrie en de scheepsbouw in Hoogezand-Sappermeer.
Zakelijke dienstverlening	De zakelijke dienstverlening (financiële en juridische dienstverlening, accountancy, advieswerk) creëert veel werkgelegenheid (in 2015 bijna 37.000 arbeidsplaatsen in de stad Groningen).
Waterstof	Het cluster waterstof is in opkomst. Met grote projecten in de Eemshaven is er veel aandacht voor deze nieuwe energiedrager en grondstof. Er is een investeringsagenda om op commerciële schaal emissievrije waterstof te produceren.
ICT & creatieve sector	In de ICT en creatieve sector komt, met name in de stad Groningen, kruisbestuiving tot stand. Samen zijn ICT en de creatieve sector goed voor ongeveer 15.000 banen in Groningen stad.
Zorg & welzijn	Het cluster Zorg & Welzijn richt zich op de traditionele gezondheidszorg (ziekenhuizen, ouderenzorg, etc.) en biedt veel werkgelegenheid in de gehele regio. In Assen genereert deze sector veel werkgelegenheid en in Groningen is het UMCG een belangrijke werkgever.
Zorginnovatie	Het cluster zorginnovatie is gericht op healthy ageing, hoogwaardig onderzoek naar genetica (bijv. erfelijkheidsziekten) en andere innovaties in de zorg. Er is veel samenwerking tussen kennisinstellingen en overheid. Voorbeelden zijn de 'healthy ageing campus' in Groningen en de 'health hub' in Roden.
Overheid & semi-overheid	Naast de werkgelegenheid bij provinciale en gemeentelijke overheid, huisvest de regio een aantal ZBO's (Belastingdienst, DUO, rechtbank Noord-Nederland)
Onderwijs	Het onderwijs (met de Hanze Hogeschool en de Rijksuniversiteit Groningen als grote werkgevers) vervult een belangrijke rol in het stimuleren van de overige clusters.

De randvoorwaarden toegelicht

Huisvesting	Het aanbod en de prijs/kwaliteit verhouding van woningen en bedrijfspanden in de regio Groningen-Assen.
Algemene voorzieningen	De diversiteit en kwaliteit van voorzieningen (zorg, cultuur, sport, etc.).
Ontsluiting water en groen	Hoeveelheid en kwaliteit van fiets- en wandelpaden om water en groen in de publieke ruimte te ontsluiten ten behoeve van recreatieve activiteiten.
Investeringscapaciteit	Beschikbare middelen om te investeren in (innovatieve) economische activiteiten (bijv. via de NOM)
Onderwijsinstellingen	De aanwezigheid van onderwijsinstellingen voor diverse niveaus (MBO, HBO, WO).
Onderzoeksinstellingen	De aanwezigheid van onderzoeksinstellingen, die fundamenteel en toegepast onderzoek verrichten.
Kennisdeling door bedrijfsleven	De kennisdeling vanuit het bedrijfsleven. Bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van medewerkers voor regionale projecten.
Aantrekkelijkheid voor start-ups	Aantrekkelijkheid van de regio voor start-ups. Onder andere op het gebied van regelgeving, faciliteiten, toegang tot kapitaal.
Triple-helix samenwerking	Gestructureerde triple-helix samenwerking om economie regio structureel te versterken en te bevorderen.
Internationale samenwerking	De mate van internationale samenwerking ten behoeve van een versterking van de economie. Bijvoorbeeld via kennisinstellingen of de aanwezigheid van buitenlandse bedrijven.
Participerende overheid	Een overheid die aansluit bij ontwikkelingen in het bedrijfsleven. Zowel faciliterend, bijv. de overheid als snel en efficiënt loket voor bedrijfsleven. Maar ook stimulerend, bijv. de overheid als launching partner, als organisator van studiereizen of als verstrekker van subsidies.
Infrastructuur: intraregionaal	Aanwezigheid van weg-, water- en spoorinfrastructuur alsmede de luchthaven ten behoeve van economische sectoren en recreatie binnen de regio.
Infrastructuur: interregionaal	Aanwezigheid van weg-, water- en spoorinfrastructuur alsmede de luchthaven ten behoeve van connectie met omliggende regio's zoals de Randstad of Duitsland.

Validatie uitdagingen en ambitie

De negen gesprekspartners

Naam	Organisatie	Perspectief
Sander Oosterhof	NOM	Triple helix
Sieger Dijkstra	VNO-NCW	Triple helix
Pieter Nammensma	Werk in Zicht	Triple helix
Serge de Mul	Ultraware	Bedrijfsleven (IT)
Cas Königs	Groningen Seaports	Bedrijfsleven (Haven)
Marieke Abbink	New Energy Coalition	Bedrijfsleven (Energie)
Patrick van der Meulen	Enie	Bedrijfsleven (Energie)
Hugo Velthuisen	Hanze Hogeschool	Kennisinstelling
André Abbring	IMDS	Bedrijfsleven (Zorginnovatie)